Josef Linhart:

Sociální pojištění ve Švýcarsku.

Před třemi roky, většinou 200.000 hlasů, rozhodl švýcarský lid, aby do státní ústavy byl vložen též článek o zavedení sociálního pojištění. Po dlouhých přípravách předložila vláda švýcarská sněmovnám předlohu, jejíž hlavní linie vypracoval šéf departementu veřejného hospodářství, pan Schulthess. Vláda stojí jednomyslně za předlohou, o níž bude jednáno v jarním zasedání Národního shromáždění.

Ve Švýcarsku je dosud uskutečněno sociální pojištění pro státní zaměstnance a též pro zaměstnance některých kantonů a obcí. Pouze v kantonech Appenzellu, Basileji a Glarisu je všeobecné starobní pojištění již zavedeno. Dále město Curych, které má socialistickou většinu v obecní správě, studuje právě otázku zavedení starobního pojištění na basi komunální. V celku je již nyní ve Švýcarsku pojištěno asi 350.000 osob u soukromých pojišťoven a asi 100.000 u pojišťoven kantonálních.

Největší strana měšťanská ve Švýcarsku — strana svobodomyslná — má zavedení starobního pojištění v programu již přes třicet let. Teprve válka a s ní přišlé zradikalisování mas a hlasitější volání po sociálních reformách uspíšilo projednávání této důležité otázky. Již v roce 1919 předložila švýcarská vláda návrh na zavedení sociálního pojištění. Od té doby prodělal návrh různé cesty: do Národního shromáždění, do sněmovny stavovské, před lidové hlasování. Přirozeně, že za tu dobu se návrh též značně změnil, a to k horšímu. Je to viděti nejlépe z částky, která je stanovena jako renta pro pojištěnce: V roce 1919 byla navrhována výše roční renty na 800 franků, v roce 1924 již jen na 400 franků a v roce 1929 pouze na 200 franků. Teprve po 15 letech má býti renta zvýšena na 400 franků. Dále zahrnoval vládní návrh z roku 1919 též pojištění proti invaliditě, což nyní je z návrhu vypuštěno. Čím dále od ukončení války, tím více ubývalo nadšení a pochopení pro řešení sociálních reforem ve větším stylu.

Všimněme si nyní blíže, jaká jsou hlavní ustanovení vládního návrhu. Hlavní podmínkou pojištění je, že jest povinné pro všechny švýcarské občany obého pohlaví, od 19. roku stáří, bez ohledu na jejich zámožnost a povolání. Pojištěni musejí býti i milionáři, i ti, kteří jsou již pojištěni u soukromých pojišťoven. Vláda vychází z toho názoru, že kdyby pojištění bylo dobrovolné, mnoho lidí — a právě ti, kteří pojištění mají nejvíce zapotřebí — by se nepojistilo. Dále je přesvědčena, že i zámožní mají býti pojištěni, neb nikdo neví, co v budoucnu ho čeká. Příklady hospodářského vzestupu, ale též i sestupu a úplného zchudnutí jednotlivců, často velmi zámožných, možno viděti velmi často. Nejde zde tedy o žádné sociální pojištění dělnické, nýbrž o pojištění vskutku lidové. Má to býti dílo národní solidarity ve prospěch starých občanů a ve prospěch vdov a sirotků. Navrhovatelé jsou toho mínění, že podobné dílo možno uskutečniti ve Švýcarsku jen

tehdy, když k němu všichni občané přispějí. — Cizí dělníci ve Švýcarsku pracující podléhali by po 6 měsících povinnému pojištění.

Roční příspěvek pojištěnce má činiti 18 franků u mužů a 12 franků u žen. Roční příspěvek zaměstnavatele na každou u něho zaměstnanou osobu má činiti 15 franků. Při roční mzdě dělníka 3000 franků činí příspěvek zaměstnavatele pouze půl procenta. Při srovnání s jinými státy je švýcarské řešení, jak pro zaměstnavatele, tak i pro zaměstnance, velmi levné. Počet pojištěnců odhaduje se na 2,700.000 osob. Celkový roční příspěvek pojištěnců odhaduje se na 40 až 42 miliony franků, příspěvek zaměstnavatelů na 15 až 17 milionů franků. Kromě toho federální stát a kantony přispívají subvencemi na sociální pojištění. Roční subvence státu a kantonů odhadují se na 90 až 100 milionů franků. Na tento způsob mají býti spojeny individuelní snahy s kolektivními a dílo solidarity všech tříd národa má býti realisováno. Individuelní svoboda má ustoupiti sociální nutnosti a zájmu celku.

Roční renta má činiti 200 franků na pojištěnou osobu, která dosáhla 65. roku stáří. K tomu třeba ještě připočísti tak zvaný »sociální přídavek«, který bude vyměřován podle příjmů a majetkových poměrů pojištěnce a může dosáhnouti výše 300 franků ročně, takže by roční renta činila 500 franků. Na tyto přídavky platil by stát 80% a kantony 20%. Zámožní pojištěnci nemají však nároku na tento »sociální přídavek«. Vdova, která dovršila 50 roků svého věku, má obdržeti roční rentu 150 franků a se sociálním přídavkem 350 franků, kdežto vdova ve stáří 40 roků má obdržeti jednotné odbytné 1250 franků a ve stáří 48 roků 2500 fr. Sirotek bez otce má bráti až do 18. roku svého věku roční rentu 50 franků, se sociálním přídavkem 125 franků, sirotek bez obou rodičů 100 franků a s přídavkem 250 franků.

Kromě toho mohou jednotlivé kantony zavésti ještě doplňující pojištění, jehož kapitál nesmí však převyšovati kapitál pojištění státního. Toto doplňující pojištění by přispělo k tomu, že výše uvedené renty by se zdvojnásobily.

Aby se nashromáždil potřebný kapitál pro vyplácení rent, byla stanovena přechodná doba 15 let, po kterou má býti vyplácena pouze polovina výše uvedených rent a sociálních přídavků. Po 15 letech nashromáždil by se potřebný kapitál, jehož úroky se odhadují na 30 milionů franků ročně, takže by bylo možno po této době vypláceti plnou rentu i sociální přídavky. Pojištění invalidní má býti zavedeno teprve později.

Navrhovaná základní renta 200 franků ročně znamená sice velmi malý peníz pro obyvatele měst, pro vesničany znamená však určitou finanční pomoc. Z těch důvodů pracovali sociální demokraté loyálně v komisích pro řešení sociálního pojištění, i když uznávají četné slabiny návrhu. Za dnešních mocenských poměrů v zemi nebylo však možno dosíci lepšího řešení.

Co se týče administrativní správy sociálního pojištění, nebude zřízen žádný zvláštní ústřední pojišťovací ústav, nýbrž organisování bude ponecháno kantonům. Stát bude pouze spolupůsobit v obcích. Jelikož soukromé pojištění a kromě toho veřejné orgány mají přehled o pohybu obyvatelstva — o narození,

stáří, úmrtí — tak jim bude odevzdána správa sociálního pojištění. Teprve prakse ukáže, který systém — ústřední nebo autonomní — je lepší. Sociální demokraté švýcarští jsou však pro centralisaci pojištění.

Navrhovatelé pamatovali též na možný pokles měny, který v době válečné a poválečné v různých zemích se vyskytl a velmi neblaze působil v neprospěch pojištěnců. V případě znehodnocení měny má stoupat automaticky výše rent. Toto opatření zdá se sice velmi účelné, je však otázka, zda v praksi se nechá prováděti tak, jak navrhovatelé si jej v teorii představují.

To jsou hlavní směrnice švýcarského sociálního pojištění. Nyní se jedná v komisi již jen o podřadnější body. Většina švýcarského lidu uznává morální a sociální přednosti sociálního pojištění před podporováním starých potřebných osob, vdov a sirotků. Veřejné mínění je též pro povinné pojištění a pro zřízení kantonálních pojišťoven, které mají býti jedině oprávněné. Soukromé pojišťovny mohou dále existovati, ale každý pojištěnec musí býti pojištěn u kantonální pojišťovny. Je jeho věcí, chce-li kromě toho býti ještě pojištěn u soukromé pojišťovny. Mezi požadavky, které ještě v poslední chvíli se ozývají, třeba citovati volání svobodných žen, které žádají, aby i pro ně platilo ustanovení jako pro ženy vdané, totiž, aby nemusily čekat na rentu do 65. roku svého věku, nýbrž aby v případě potřeby ji obdržely již po 50. roce stáří. Dále žádají sedláci, aby kantonální pojišťovny odváděly přebytečné peníze hypotekárnímu úvěru za příčinou zlevnění úvěru.

Finančním základem sociálního pojištění má býti výtěžek ze zdražení alkoholu a výnos cla z tabáku. O zvýšení ceny alkoholu ve prospěch sociálního pojištění má býti rozhodnuto 6. dubna lidovým hlasováním. Toto hlasování bude míti dvojí význam. Předně zajistiti finanční základ sociálnímu pojištění a za druhé zdražením alkoholu zmenšiti jeho konsum. Vzrůstající spotřeba kořalky ve Švýcarsku stala se nebezpečím pro celou zemi. V celé řadě evropských zemí není spotřeba kořalky tak velká. Ve Švýcarsku činí roční spotřeba 7·38 litru na hlavu obyvatelstva, 37 litrů na normální rodinu. Ani v carském Rusku nebyla spotřeba kořalky tak velká. Příčinou toho je, že sedlákům je dovoleno páliti kořalku doma, aby spotřebovali velké množství ovoce, které se ročně v některých krajích urodí. Co se doma vyrobí, to se větším dílem též doma vypije nebo lacino prodá. Následkem toho jsou některé kraje přímo zamořeny kořalečním morem. Podle statistiky sekretariátu švýcarských sedláků vydalo se v r. 1924 za alkoholové nápoje právě tolik jako za chléb a mléko dohromady. Následky toho jsou velmi smutné. Podle úřední statistiky švýcarské je v některých ústavech pro choromyslné až na 20% osob, jejichž nemoc má kořeny v nesmírném požívání alkoholu.

Předloha o revisi alkoholového režimu ve Švýcarsku, o které bude švýcarský lid v dubnu hlasovat, má etický a sociální význam. Bude-li předloha přijata, což se ve směrodatných kruzích očekává, pak uskutečnění sociálního pojištění v nedaleké době je zajištěno. Vstoupilo by v platnost pravděpodobně 1. lednem 1933. V případě, že by příjmy ze zdražení kořalky a ze cla na tabák

byly dostatečné, bylo by možno zvýšiti roční rentu o mimořádný přídavek 75 franků.

Zamítnutí předlohy o revisi alkoholového režimu znamenalo by však morální ránu demokracii a zároveň oddálení na léta praktického řešení nutných sociálních úkolů. Třeba přiznati, že v sociální politice, ve které bylo Švýcarsko před válkou vzorem, má nyní v době poválečné Švýcarsko mnoho dohánět, má-li udržet krok s ostatními státy, které v posledním desítiletí šly v politice sociální mílovými kroky kupředu.